

І. І. Паров'як,
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

ЕМОТИВНІСТЬ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ У СКОПУСІ СУМІЖНИХ ПОНЯТЬ

У статті розглянуто різні підходи до вивчення категорії емотивності з суміжними поняттями емоційності та оцінності, пояснено їхній взаємозв'язок та функції в німецькому художньому тексті доби постмодерну. Зроблено аналіз німецькомовної постмодерністської художньої прози через призму експресивного синтаксису. З'ясовано, що емотивність реалізується в художньому тексті через сукупність текстових компонентів (слів, фраз, речень).

Ключові слова: емотивність, експресивність, емоційність, пост/модернізм.

В статье рассмотрены различные подходы к изучению категории эмотивности со смежными понятиями эмоциональности и оценочности, объяснено их взаимосвязь и функции в немецком художественном тексте эпохи постмодерна. Сделан анализ немецкоязычной постмодернистской художественной прозы через призму экспрессивного синтаксиса. Выяснено, что эмотивность реализуется в художественном тексте через совокупность текстовых компонентов (слов, фраз, предложений).

Ключевые слова: эмотивность, экспрессивность, эмоциональность, пост/модернизм.

The article examines the different approaches of studying categories of emotiveness with adjoining concepts of emotion and evaluation, their relationship and function in German fiction of the postmodern era is explained. The analysis of German post-modern prose the light of expressive syntax were conducted. It was elucidated that the emotiveness is implemented in a fiction through the set of text components (words, phrases, sentences).

Key words: emotiveness, expressiveness, emotionality, post/modernism.

Нині лінгвістична наука має великий багаж вивчення емотивності в германістиці. На різних етапах її вивчення і за різних наукових парадигм досліджували функціонально-стилістичний бік емотивності (Н. Arnd 1992; Н. Burger 1998; F. Daneš 1987; M. Drescher 1997). Проте студії категорії емотивності з суміжними поняттями в сучасній німецькій мові та аналіз німецькомовного постмодерністського тексту потребує окремого висвітлення з позицій функціоналізму, що й визначає **актуальність цієї статті**.

Мета статті – проаналізувати категорію емотивності німецькомовного постмодерністського художнього тексту у скопусі суміжних понять. Відстежити тенденції та закономірності розвитку німецького експресивного синтаксису у цьому типі текстів. Реалізація цієї мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) диференціація емотивності та суміжних понять;
- 2) характеристика німецькомовного постмодерністського художнього тексту через призму емоційно-експресивного синтаксису у світлі ідей функціоналізму.

Німецькі письменники доби постмодерну створюють нові типи і форми художнього тексту (далі ХТ), структурно розмиті, умовні, гротескні. Сам характер постмодерністського ХТ, який тягнє до імпліцитно-підтекстового вираження і під яким розуміємо слідом за І.А. Бехтою авторське експериментаторство, постмодерністський перформанс як первинну настанову на право створення художньої ілюзії, яка стає аналогом дійсності і «утвердженням права на мовленнєво-мисленнєвий експеримент» [1]. Автор-письменник скеровує читача на самотійне осмислення колізій / психологічних конфліктів. Динамічність композиції, принципи організації сюжету – усе це актуалізує розумову діяльність адресата при сприйнятті та тлумаченні постмодерністського ХТ. Прагматична настанова текстів доби постмодерну – це створення ілюзії співучасті в тому, що відбувається, активізація в адресата емоційного настрою, залучення читача до співпереживання, до встановлення емоційного контакту [1, с. 83]. Емотивність постмодерністського ХТ актуалізується через низку емотивно-навантажених компонентів (слів, фраз, речень). Ці текстові компоненти виокремлюються у фактурі художнього тексту особливою знаковістю. Функціонування емотивності в текстах художніх творів дає можливість авторові передати особисте ставлення до інформації, що викладається. У лінгвістиці під терміном «категорія емотивності» фактично ховається два різних, хоча і взаємопов'язаних явища – мовні одиниці, що мають емотивний компонент у своїй семантиці і тексту як текстова категорія емотивності, спрямована на створення емоційного тла художнього твору і обумовлює емоційний вплив на читача, шляхом експресивного вираження автором через використання розмаїтих стилістичних прийомів та засобів експресивного синтаксису. Поняття *мовна експресія* є дотичним до термінів «**емоційне**», «**оцінне**». Німецький універсальний словник подає таке визначення: «*експресія*» – виразна властивість [7, с. 538]. Поняття *експресивність* інтерпретують, як таке що містить багато аспектів, які позначаються як «конотативна складність» [4, с. 78]. На думку М. Дрешера (Drescher 1997) на першому плані, при дослідженні експресивності, перебуває сукупність мовних засобів, які служать для вираження емоцій. Крім того, вчений вважає, що експресивні компоненти можна визначити тільки на дискурсному (мовленнєвому) рівні: експресивність це не мовні знаки, а їхнє вживання у визначеному контексті [6, с. 70]. На відміну від експресивності, емоційність позначає емоційне відношення, форму вираження [7, с. 487]. Емоційне вираження може відбуватися спонтанно, тобто підсвідомо, або створюватися навмисне, свідомо для того, аби вплинути на поведінку інших чи представити ситуацію в бажаному для мовця світлі [3, с. 26; 5, с. 175]. З поняттям *емоційність* тісно корелює поняття *оцінність*, яке безпосередньо пов'язане з характером емоцій.

На нашу думку, *експресивність* та *емоційність*, а також *емоційність* та *оцінність*, поняття дуже близькі за значенням і переплітаються доповнюючи одне одного, але ми їх не ототожнюємо, а навпаки, розмежуємо з метою чіткої диференціації та інтерпретації цих понять в ХТ в процесі аналізу синтактико-стилістичних

засобів. Емотивність як семантичний компонент одиниці ґрунтується на оцінці, але не зводиться до неї, а наявність оцінності в значенні слова ще не сигналізує про емотивність. Емотивність підпорядковує собі емоцію та оцінку, які породжують експресію яка є ширшим поняттям і реалізується в художньому тексті через використання авторами різних синтактико-стилістичних фігур, тропів, прийомів (рис. 1).

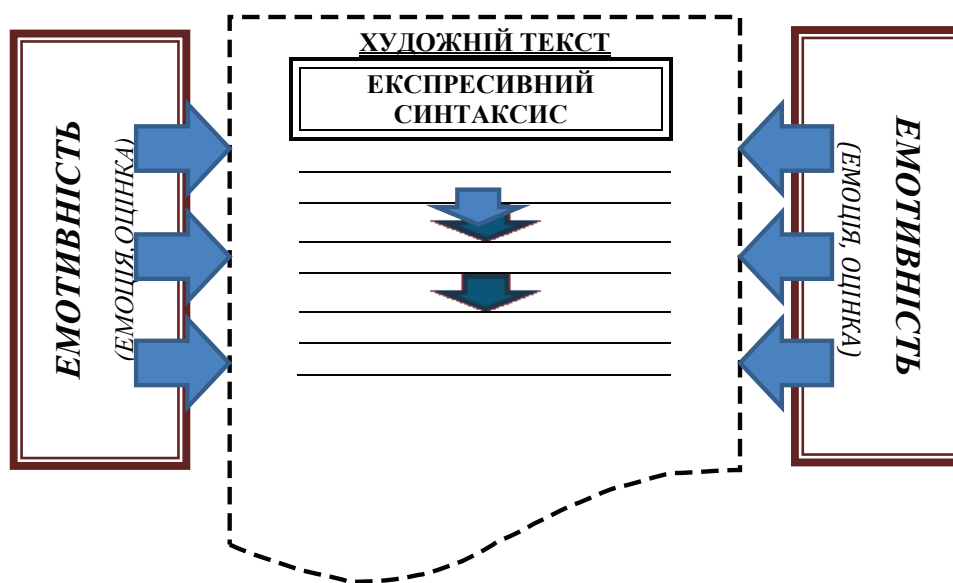

Рис. 1. Відтворення емотивності та суміжних понять в ХТ

Нетрадиційний (модерністський) тип художнього мовомислення опирається на абсолютно нову художню модель світу і вирізняється комунікативно-ігровою (перформативною) природою [2, с. 5]. Яскраво представляє німецький постмодерністський текст експресивний синтаксис, який характеризується високою «щільністю» використання виразних засобів різної природи: усі види повторів, включаючи прості – *Er wusste es doch, er, der Klotz, wusste es nur zu gut* [8, с. 31]; кільцеві – *Nichts und niemand könnte ihn mehr von ihr trennen, nichts und niemand* [8, с. 94]; анафоричні – *Wir drei verhielten uns ruhig. Wir wollten uns mit ihm reden. Wir war drei Männer um die vierzig und wollten uns nicht von einem klapprigen Berliner Großmaul den Urlaub verderben lassen* [8, с. 40]; епіфоричні – *Ich hab dich nur angesehen. Ich wollte dich nur weiter ansehen, so wie du badest, klein, blond und sehr müde...* « *Klein und blond und sehr müde?* » [8, с. 93]; паралельні конструкції – *Das Schicksal – das ist Ödipus; das Schicksal – das ist meine Sprache; das Schicksal des Menschen ist der Mensch* [8, с. 67]; парантези – *Als ich nach einer halben Stunde den Laden verließ – inklusive Rasur sechs Dollar –, verabschiedeten mich drei Friseur per Handschlag, und ein Viertel, der draußen eine Zigarette rauchte, sagte: Schtschasliwo, also so viel wie: Mach's gut* [8, с. 64]; перелічення – *Im Reiseführer stand auch, dass es dort viele vom Aussterben bedrohte Tier gibt: Braunbären, Luchse, Nerze, Seeadler, Kraniche, Prachtttaucher, Höckerschwäne und sogar Schwarzstörche* [8, с. 111]. Ці стилістичні засоби сприяють точнішому й повнішому відтворенню настроїв героїв, їхньому емоційно-оцінному ставленню до об'єкта оцінки. Мовленнєва експресія у цих пасажах властива синтаксичній організації літературного твору. Вона є потрібним елементом емоційно-художнього впливу на потенційного адресата. У таких сегментах тексту все підпорядковане принципіві постмодерністської літератури – відтворювати фігуру дійсності, а не описувати її. У цьому своєрідне кредо постмодерністської методологічної парадигми [2, с. 7].

Отже, емотивність є різновидом суб'єктивної модальності й має пряме відношення до створенні експресивності. Експресивна одиниця мови не завжди несе емотивне навантаження, мовна експресія передає дещо інше, вона допомагає ефектно, яскраво, невимушено представити широкій читачській аудиторії почуття автора та занурити її в події. Через експресивні засоби автор намагається посадити читача біля себе та змусити його думати в унісон.

Література:

1. Бехта І. А. Авторське експериментаторство в англomовній прозі ХХ століття. – Львів : ПАІС, 2013. – 268 с.
2. Бехта І. А. Мовне експериментаторство в англійськомовній художній прозі ХХ століття: ендofазне пряме мовлення // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Іноземні мови». – 2013. – Вип. 21. – С. 3-9.
3. Arndt H. Intracultural Tact versus Intercultural Tact / H. Arndt, R. Janney // *Politeness in Language: Studies in its History, Theory and Practice*. – N. Y. : Mouton de Gruyter, 1992. – P. 21-41.
4. Burger H. *Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen* / H. Burger. – Berlin, 1998. – 224 s.
5. Daneš F. *Cognition and Emotion : A Preliminary Survey of the Field* / F. Daneš // *Proceedings of the 14th International Congress of Linguists*. – B. : Akademie-Verlag Berlin, 1987. – P. 168-79.
6. Drescher M. *French interjections and their use in discourse* / M. Drescher // *The Language of Emotions*. Amsterdam / Philadelphia, John Benjamin's Publishing Company, 1997. – P. 233-246.
7. Duden. *Deutsches Universalwörterbuch*. – Mannheim [u.a.]: Dudenverlag, 2007. – 2018 s.
8. Schulze I. *Handy*. – München: Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, 2009. – 288 s.